

לפרשת תזריע ומצורע – תשע"ג

יום העצמאות - מדינה יהודית

הרב יחיאל וסרמן

בשנת 1985 נוסח באופן רשמי בתיקון לחוק יסוד, כי מדינת ישראל היא מדינה יהודית דמוקרטית. משמעות הביטוי שנויה במחלוקת, אולם, בעוד שלגבי המושג מדינה דמוקרטית, חילוקי דעות הם מועטים וקיימת הסכמה בנקודות רבות, הרי שלגבי המושג יהודית קיימת אי הסכמה רחבה, והתפתחו גישות שונות לפרוש מושג זה. נשיא בית המשפט העליון לשעבר השופט אהרן ברק, קבע שיש לתת פרוש מצומצם למושג יהודי, והוא אף תרגם זאת לשפת המעשה, "שבמרכזם עומדת זכותו של כל יהודי לעלות למדינת ישראל בה יהיו היהודים רב, עברית השפה הרשמית".

בנימין זאב הרצל בספרו "מדינת היהודים" הציג את בעיית היהודים ואת פתרונה, ואת תכניתו המדינית החדשה להקמת מדינה ריבונית לעם היהודי בהסכמת המעצמות של אותה תקופה. כותרת הספר "מדינת היהודים" משתמעת לשתי פנים, וקשה לדעת למה בדיוק התכוון חוזה המדינה, בעת שכתב את ספרו. האם הוא התכוון, מדינה ליהודים שהיו מפוזרים בכל קצות תבל או שמא התכוון מדינה יהודית וההבדל הוא, כמובן גדול ועקרוני.

מדינה ליהודים פירושו, הענקת טריטוריה ריבונית לעם היהודי. אליה יהיה כל יהודי זכאי לעלות, השפה הרשמית תהיה בה עברית והעם היהודי ינהל בה את חייו, אולם, לא בהכרח שאופייה יהיה יהודי. בעוד, שמדינה יהודית כוללת לא רק טריטוריה ריבונית אלא גם וביחוד אופי יהודי, הנתון גם הוא, לפרשנות רחבה מאוד. במגילת העצמאות הוגדרה מדינת ישראל "מדינה יהודית בארץ ישראל". אולם, אופייה לא הוגדר מעולם באופן משפטי (וכמובן לא הוזכר המילה דמוקרטית).

התבוננות על מצבה של מדינת ישראל כיום, יתן בהחלט להגדיר אותה בשתי המשמעויות. שכן, מחד גיסא, יש בה סימנים יהודיים המאפשרים להגדירה מדינת יהודית, שבת היא יום המנוחה הרשמי במדינת ישראל על כל הכרוך והמשתמע מכך, בצה"ל ובמוסדות ציבור מוגש אוכל כשר בלבד, נישואין וגירושין הם בתחום סמכותם של בתי הדין הרבניים בלבד, והדוגמאות רבות. ובנוסף לכך, קול תורה ותפילה נשמע בכל רחבי הארץ ומוסדות דת תופסים מקום חשוב. אולם מאידך גיסא, קיימים אלמנטים ההופכים אותה רק למדינת דמוקרטית, ופעמים אף חותרים תחת יסודות אופייה היהודי כגון האקטיביזם השיפוטי השולט ופעמים רבות הממסד הדתי, נפגע וגם אופייה היהודי נפגע. בשטחים רבים יש קולות הדוגלים במדינת כל אזרחיה, יש המבקשים לראות את המדינה כדמוקרטית ויהודית ולא יהודית דמוקרטית.

תולדות התנועה הציונית, שזורות מאבקים פנימיים רבים על דמותה של התנועה הציונית ועל דמותה של המדינה האמורה לקום. במסגרת זו, בקונגרס הציוני בשנת 1902, כבר בראשית דרכה, פרצה מחלוקת גלויה וגדולה, בשאלת התרבות והחינוך, מחלוקת אשר כונתה "הקולטורה" שעלולה היתה לפלג את התנועה הציונית. חלק מהציונים המשכילים טענו, כי על ההסתדרות הציונית לפעול לחידוש היהדות מבחינה תרבותית ולהעניק תרבות

לאומית חילונית, לפי ההסתדרות הציונית, אשר תהיה הגורם המאחד את כל היהודים במקום הדת שהיתה במשך מאות בשנים הגורם המרכזי והמאחד בחיי העם היהודי. שאלה זו הובאה לקונגרס והיא הניעה את הרב ריינס להקים את סיעת המזרחי. מאוחר יותר לאחר קום המדינה, עלו גם שאלות עקרוניות העוסקות בדמותה ובאופייה של המדינה, ואלו נמשכים עד עצם היום. הזה

בחזונום ראו נביאי ישראל את העם היהודי שב למולדתו מארבע כנפות תבל. תהליך שיבת ציון השלישי החל טרם יסוד התנועה הציונית אבל קבל תנופה משמעותית עם הקמת התנועה הציונית. וכיום מדינת ישראל היא מדינה ריבונית, במשפחת העמים בעולם, אשר יש לה צבא, משטרה, שלטון דמוקרטי, מערכת משפט מפותחת, וכמובן, סמל המנון ודגל מדינה המתנוסס בראש התורן, שכל יהודי זכאי וגם יכול להגיע אליה.

מדינת ישראל אינה רק מדינה ליהודים, כשטח טריטוריאלי, שבה מתאגד העם היהודי ליצירת ריבונות ושלטון וסדרי ממשל, מדינת ישראל איננה עוד מדינה ברשימת המדינות. עם ישראל שב אליה לאחר אלפיים שנה, מכח זכותנו ההיסטורית על הארץ, אשר הובטחה לנו בברית בין הבתרים ועל כן, יש למצוא את האזון העדין בין היותה מדינת דמוקרטיה לבין היותה מדינה יהודית. אין מחלוקת על רשות היחיד, בה אדם יכול לעשות בה כרצונו, חילוקי הדעות נוגעים רק ביחס לרשות הרבים. כיצד יראה הרחוב היהודי. מה יהיה אופיו ביום המנוחה הרשמי ביום השבת, מה יהיו יסודותיה של מדינת ישראל והדוגמאות רבות. שאלה זו נכונה גם למערכת החינוך, ובין היתר: מהם המושגים והערכים עליהם יתחנך ילד בבית ספר ממלכתי. מה יהיה היחס לערכי הנצח של העם היהודי. דבר זה, איננו סותר, כי הוא זה, את הצורך בדאגה אמיתית וכנה, על שמירת זכויות המיעוטים החיים במדינה, בכל הקשור לחופש דת וחנוך איש איש על פי דתו ואמונתו.

השאלות הן רבות וכמותן הדעות השונות, אך עם נכונות ופתיחות יחד, עם רצון טוב והבנה, ניתן לגשר על הפערים ולבנות כאן חברה יציבה במדינה יהודית דמוקרטית, אשר תהיה אור לגויים.

בפרוס יום העצמאות השישים וחמש להקמתה של מדינת ישראל נישא כולנו יחדיו תפלה לבורא עולם "ברך את מדינת ישראל... ושלח אורך לראשיה שריה... ותקנם בעצה טובה מלפניך"